

42. Metropolitan Müzesinde Bulunan Kanuni Sultan Süleyman Tuğrasının Tezhip Özelliklerinin İncelenmesi¹

Pınar TOKTAŞ²

APA: Toktaş, P. (2023). Metropolitan Müzesinde Bulunan Kanuni Sultan Süleyman Tuğrasının Tezhip Özelliklerinin İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 706-715. DOI: 10.29000/rumelide.1406055.

Öz

Osmanlı Hakanlarından başlayarak Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Anadolu Beylikleri ve nihayet Osmanlılarda kullanılan, padişahların bir tür imzası olan tuğralar aynı zamanda devletin mutlak sahibinin de sembolü olmuştur. Tezhip sanatının uygulama alanlarından biri olan tuğralar zaman içerisinde hem içerdiği metinler hem de biçim olarak değişme ve gelişme göstermiş, ait olduğu dönemin sanat zevki ve beğenisi doğrultusunda tezyin edilmiştir. Araştırmada Metropolitan Müzesi açık erişimde yer alan Kanuni Sultan Süleyman tuğrasının tezhip özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda tuğranın tezyinatında kullanılan teknikler, motifler, renkler ve kompozisyon özellikleri belirlenmeye çalışılmış, birebir çizimleri yapılmıştır. Araştırmaya ilişkin bilgiler açık erişimde yer alan görseller ve bilgiler ile sınırlıdır. Araştırma sonucunda incelenen tuğrada çift tahrir tekniğinin, Haliç işi ve Karamemi üslubunda yarı natüralist çiçek bezemelerinin uygulandığı görülmüştür. Bezemede desenlerin “S” hatlı ters simetrik, sürgit, iki iplik, üç iplik tarzında düzenlendiği anlaşılmıştır. Tuğranın tezyinatında kullanılan motiflerin çeşitliliği ve zenginliği ile ince işçilik XVI. yüzyıl klasik bezeme üslubunu yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tuğra, Kanuni Sultan Süleyman, Tezhip, Klasik Dönem

¹ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %11

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 05.10.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1406055

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü / Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Art and Design, Department of Traditional Turkish Arts (Ankara, Türkiye), pınar.toktas@hbv.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0003-1546-6578, **ROR ID:** https://ror.org/05mskc574, **ISNI:** 0000 0004 7221 6011

Adres | **Address**

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

A Study Into the Illumination Features of Kanuni Sultan Suleiman Tuğra in the Metropolitan Museum³

Abstract

Tuğras, used firstly for Ottoman Hakans, starting from the Great Seljuk, Anatolian Seljuk, Anatolian Principalities and finally for the Ottoman, as the signature of the emperors, was also the symbol of the absolute owner of the state. One of the application fields of the art of illumination, tuğras changed in time in terms of both the content they have and the style, developed and were ornamented in line with the taste of art and enjoyment of the time they belonged to. In the current study, the illumination features of the tuğra for Kanuni Sultan Suleiman (Suleiman the Magnificent), which is at open access in the Metropolitan Museum were tried to be determined. In this sense, the techniques, motives, colours and composition features used in the illumination of the tuğra were tried to be determined and one-to-one drawings were made. The information regarding the research is limited to the visuals and information at the open access. At the end of the research, it was found that double tahrir technique was applied in the semi-naturalist flower ornamentations with the tone of Haliç işi (Haliç work) and Karamemi. It was also found that the designs were arranged in the style of antisymmetric, interminable, two yarns, three yarns with an “S” line in the ornamentation. The variety and richness of the motives used in the ornamentation of the tuğra and the fine labour reflect the classical ornamentation style of the 16th century.

Keywords: Tuğra, Suleiman The Magnificent, Illumination, Classical Period

Giriş

Her Osmanlı padişahının tahta çıkışından ayrılışına kadar devleti temsilen kullandığı hususi şekilli alamete tuğra adı verilir (Derman, 2013: 9). Tuğra, Osmanlı Devleti'nin mutlak sahibinin bir işareti görevini üstlendiği gibi devletin de sembolü ve arması olmuştur (Özdemir, 1997: 66). Osmanlılardan önce Büyük Selçuklularda, Anadolu Selçuklularında, Anadolu Beyliklerinde ve ayrıca Memlûklerde de yaygın biçimde kullanılmıştır (Uzunçarşılı, 1995: 101). Tuğralar padişahın emrini kapsayan fermanlar, bir hak veya imtiyaz verilen beratlar, en yüksek derecedeki memurlukları tevcih eden menşurlar, ahidnâmeler, arazi tahrir defterleri, vakfiyeler, temliknâmeler üzerine yazılmış, paralar üzerine basılmış (Sertoğlu, 1975: 10), mimaride kitabeler üzerinde yer almıştır. Tuğraların ölçüleri kullanılan kâğıt, yazıların durumu ve boyutları ile orantılı olmuştur (Bayramoğlu, 1976: 29).

Osmanlı dönemine ait bilinen ilk tuğra Orhan Gazi'ye aittir. İlk tuğralar son derece basit şekilde olup iki beyzeli üç tuğlu tuğra yapısı I. Murad tuğrası ile başlamıştır (Berk, 1999: 99). Fatih Sultan Mehmed tuğrası ile standart şeklini, Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise klasik görünüşünü almıştır (Derman, 1997: 436). Kanuni Sultan Süleyman'ın tuğrası kırk altı yıllık saltanatı boyunca hiçbir değişikliğe uğramamış olup şehzadelik zamanındaki tuğraları arasında hiçbir fark yoktur. Topkapı

³ It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 11

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 08.09.2023-Acceptance Date: 20.12.2023-Publication Date: 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1406055

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Saray Müzesi Kütüphanesi'ndeki bir yazı albümünde Kanuni Sultan Süleyman'ın kendi elinden çıkmış olmaları mümkün olan bazı tuğra çalışmaları bulunmaktadır (Umur, 2011: 142). Tuğra zaman içerisinde içerdikleri metinler ve biçim açısından değişme ve gelişme göstermiştir. XVIII. yüzyıl sonlarında hattat Mustafa Rakım Efendi'nin III. Selim için çektiği tuğradan itibaren tuğralarda ölçü farklılıkları ortaya çıkmaya başlamış, II. Mahmud tuğralarında ise açıkça görülmüştür. II. Mahmud tuğrası en gelişmiş halini alarak tezhibe ihtiyaç hissettirmeyecek biçimde mükemmelliğe ulaşmıştır (Kütükoğlu, 1994: 75).

Tuğraların bezenmesi özellikle XV. yüzyılın sonlarından başlayarak tezyini bir mahiyet kazanmış, tamamını teşkil eden harflerin araları çoğu zaman da üst tarafı tezhiplenmiştir (Derman, 1982: 17). Başlangıçta sadece siyah ile çekilen tuğralar, sonraları altın, lacivert, kırmızı, az da olsa yeşil renkte çekilmiştir. Altın ile çekilen tuğraların bazıları tahrirsiz bazılarıysa siyah, lacivert ya da kırmızı ile tahrirlidir. Osmanlı padişahlarının tuğralarının Sultan II. Bayezid döneminden başlayarak tezhiplendiği görülür. Sultan II. Bayezid'in ilk ferman örneklerinin tuğralarında beyzelerinin her birinin içi farklı renk ve desende, Kanuni Sultan Süleyman tuğralarında da tuğranın tüm bölümlerinin içleri, farklı renk ve desende tezhiplenmiştir (Tanındı, 2012: 265). XVI. yüzyıl birçok alanda olduğu gibi sanat alanında da zirveye ulaşıldığı, kıymetli ve nadide eserlerin ortaya konduğu bir dönem olmuştur. Tezhip sanatının uygulama alanlarından biri olan tuğralar da dönem bezeme üslubu doğrultusunda zarif ve ince bir işçilikle bezenerek klasik dönemin özelliklerini yansıtmıştır.

XVI. yüzyıl tezhipli padişah tuğralarında görülen bezemeler I. Selim tuğrasından başlayarak III. Murad tuğrasına kadar devir üslubuna uygun ortak bir süsleme tarzı gösterir. Bu tuğralarda saz üslubu, natüralist üslup iç içe kullanılmıştır (Ersoy, 1989: 25). Bu dönem tuğralarında altın ve rengin dengeli uyumu, Haliç işi bezemeler, Karamemi tarzında yarı natüralist üslup çiçekler, bahar dalları, çift tahrir tekniği örnekler, sarılma ve hurde rumilerden oluşan desenler ile zengin motif repertuarı dikkati çeker. Haliç işi tekniğinin tuğranın dış ve iç beyzesinde; yarı natüralist üsluptaki çiçekler ve bahar dallarının iç beyzenin alt ve üst bölümü ile tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda; hurde rumi yahut iki renk altınla uygulanan sarılma rumilerin iki iplik yahut üç iplik tarzında düzenlenmiş biçimleriyle iç beyzenin alt ya da üst bölümlerinde; yine hurde ve sarılma rumilerin dış beyzede helezonlar üzerinde düzenlenmiş desenlerle; dolantı bulut motiflerinin dış beyzede yahut desen arasındaki boşluklarda sıklıkla kullanıldığı görülür.

Kanuni devrinde bezemeler tuğra çevresini aşarak üçgen formun yanı sıra tuğraların üstünde yer alan su damlasına benzer bir alanın içerisinde de uygulanmıştır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2014: 194). XVI. yüzyılın sonuna doğru servi ağacından esinlenilerek oluşturulan bu üçgen formun içerisi genellikle Haliç işi, daha sonraki dönemlerde halkâri, ve şikâf tarzında; tuğra alanının içerisi ise genellikle klasik tezhip, halkâri, Haliç işi ve çift tahrir bezemeler ile tezyin edilmiştir (Odabaş ve Polat, 2015: 24).

Araştırmanın Amacı

Araştırmada Metropolitan Müzesinde bulunan Kanuni Sultan Süleyman tuğrasının tezhip özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda tuğranın tezyinatında kullanılan teknikler, renkler, motif ve kompozisyon özellikleri ile günümüzdeki durumu belirlenmeye çalışılmış, birebir çizimleri yapılmıştır. Desenin bazı bölümleri boya ya da tahririn dökülmesi sebebiyle net biçimde seçilememiştir. Araştırmaya ilişkin bilgiler Müze web sayfası açık erişimden alınan bilgiler ve görseller ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine göre yapılmıştır. Araştırılan konu ile ilgili literatür taramasını da içeren doküman analizi, araştırmacının yaptığı gözlem ve görüşme kayıtları

Adres | **Address**

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

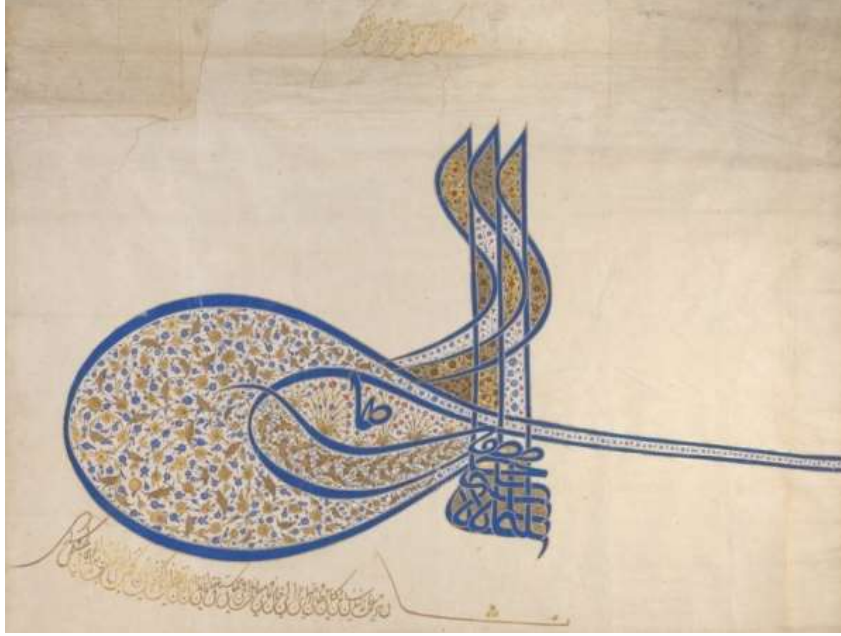
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

ile diğere belgelerin sistematikleştirilmesini (Baltacı, 2019: 376) ve araştırılması hedeflenen olgu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizini kapsamaktadır (Kuzu, 2013: 109).

Bulgular ve Yorum

Görsel 1. Metropolitan Müzesinde bulunan Kanuni Sultan Süleyman tuğrasının genel görünümü, Metropolitan Müzesi (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/449533>).

Kanuni Sultan Süleyman'a ait tuğra 52.1x59.7 cm ölçülerinde olup çivit mavi mürekkeple çekilmiş, altınla tahrirlenmiştir. Tuğranın bazı yerlerinde çivit mavi mürekkebin yer yer döküldüğü görülmüştür. Tuğrada kullanılan çivit mavi renk ile bezemede kullanılan renk aynıdır. Tuğranın dış beyze, iç beyze, kollar arasındaki boşluklarda zemin kâğıt rengi ile bırakılmış olup nohudi renktir. Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluğun bir kısmı kâğıt rengi ile bırakılırken bir kısmı ise sıvama altın ile doldurulmuştur. Serenin zemini iki renkte altınla sıvama doldurulmuştur. Harfler arasındaki boşlukların bir kısmının zeminde yer yer iğne perdahı uygulanmıştır.

Tuğranın dış beyzesi Haliç işi tarzında bezenmiştir. Birbirine paralel biçimde devam eden helezonlarda çift tahrir tekniğindeki kompozisyonda hatai, penç ve goncagül motifleri çivit mavi ile renklendirilmiş, altın ve kırmızı ile detaylandırılmıştır. Dış beyzede yer alan helezon biçimindeki diğere kompozisyonda ise hatai, penç, goncagül ve yaprak motifleri sıvama iki renk altınla renklendirilip siyahla tahrirlenmiştir. Hatai grubu motiflerin bir kısmı kırmızı ile detaylandırılmıştır. İri yaprak motiflerinin içleri bulut motifini anımsatacak biçimde düzenlenmiştir. Her iki helezon üzerindeki kompozisyonda motiflerin çeşitliliği ve zenginliği ile özenli işçilik dikkati çekmektedir (Görsel 2).

Tuğranın kolları arasındaki boşlukta uygulanan desen ilk bakışta dış beyzenin devamı niteliğinde gibi görüne de çift tahrir tekniğinde sürgit tarzında desenden müteşekkildir. Karanfil ve çiçek motifleri çivit mavi ve kırmızı ile renklendirilmiştir.

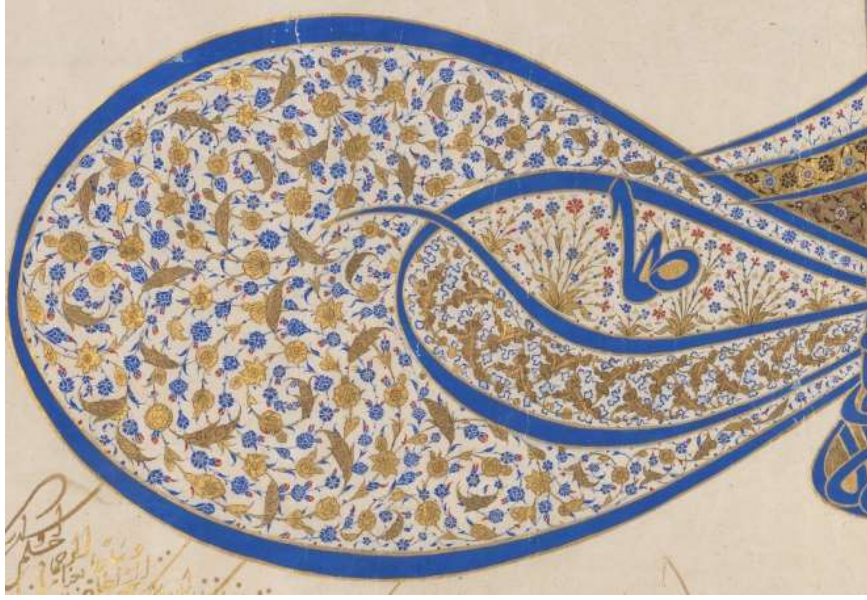
Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Görsel 2. Tuğranın dış beyze detay görünümü, Metropolitan Müzesi.

İç beyzenin alt bölümünde, sarılma rumiler ile üç iplik tarzında düzenlenen desen yer almaktadır. Sarılma rumiler iki renk altınla renklendirilmiş olup siyahla tahrirlidir. Desen dışında kalan boşluklar çivit mavi dolantı bulut motifleri ile doldurulmuştur. İç beyzede altın tahrire dayalı küçük daire biçiminde altınla renklendirilip siyahla tahrirlenen rumi motifi işlenmiştir. Dolantı bulut motifinde uygulanan çivit mavinin yer yer aktığı görülmüştür. Su dökülmesi yahut ıslanma sebebi ile çivit mavi rengin aktığı düşünülmektedir.

İç beyzenin üst bölümünde Karamemi üslubunda topraktan çıkmış izlenimi uyandıran dilimli yaprak motifleri atınla renklendirilip siyahla tahrirlenmiştir. Karanfil ile diğer çiçek motifleri çivit mavi ve kırmızı ile renklendirilmiş, altınla detaylandırılmıştır. Altın uygulanan alanlarda yer yer iğne perdahı yapılmıştır. Desen dışında oluşan boşluklar kırmızı, çivit mavi küçük noktalar ve altın ot kümecikleri ile doldurulmuştur (Görsel 3).

Görsel 3. Tuğranın iç beyze detay görünümü, Metropolitan Müzesi.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

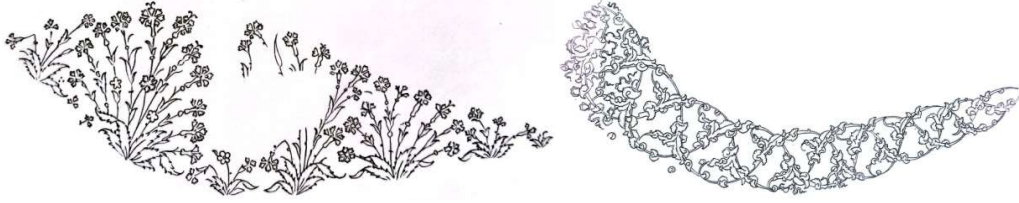
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Görsel 4. Tuğramın iç beyzesinin alt ve üst bölüm desen çizimi.

Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklar sırasıyla yukarıdan aşağıya doğru incelendiğinde üstte yer alan sağlı sollu boşlukların zemini aynı renk altınla sıvama doldurulmuştur. Üç alanda da siyah tek dal üzerine “S” hatlı ters simetrik desen uygulanmıştır. Hatai grubu motifler benzer biçimde turkuaz, açık mavi, vişneçürüğü ve eflatun ile renklendirilip aynı rengin tonlarıyla detaylandırılmıştır. Eflatun renkte yer yer dökülmeler mevcuttur. Ortada yer alan desende ayrıca sarılma rumiyle “S” hatlı ters simetrik biçimde düzenlenmiş desen yer almaktadır. Hem rumiler hem de hatai grubu motiflerin dallarının aynı penç motifinden çıkmış olduğu dikkati çekmektedir. (Görsel 5). Sarılma rumiler eflatun ve açık mavi ile renklendirilip aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır.

Görsel 5. a. Sırasıyla tuğ ve zülfeler arasında boşlukların bir kısmının detay görünümümü, Metropolitan Müzesi. **b.** Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklar desen çizimi.

Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda sırasıyla zemini kâğıt rengiyle bırakılan alanlarda yarı natüralist üslupta çift tahrir tekniğinde sade desen uygulanmıştır. Karanfil ve çiçek motifleri kırmızı ve çivit maviyle renklendirilmiştir. Zeminde yer alan üç noktalar ve yapraklar altın ile renklendirilmiştir (Görsel 6). Tuğ ve zülfeler arasındaki boşlukların diğer bir kısmı da benzer biçimde tezyin edilmiştir.

Görsel 6. a. Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda kâğıt zemini üzerine işlenmiş yarı natüralist üslupta çiçekler, Metropolitan Müzesi. **b.** Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklar desen çizimi.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Sırasıyla tuğ ve zülfeler arasındaki diğer boşluklarda her üç alanın zemini sıvama altınla doldurulmuş olup altının yer yer döküldüğü görülmüştür. Sağ ve sol alanlarda zemin aynı renk altındır. Her iki alanda da çift tahrir tekniğinde “S” hatlı ters simetrik biçimde sade bir desen uygulanmıştır. Çift tahrir motifler siyahla renklendirilmiş, beyaz ve vişneçürüğü ile detaylandırılmıştır. Desende yer alan diğer penç motifleri klasik tezhip tekniğinde boyanmıştır. Penç motifleri açık mavi ile renklendirilip koyu mavi ile detaylandırılmıştır.

Ortada yer alan alanda siyah ile tek dal üzerine penç, goncagül ve yaprak motiflerinden oluşan bahar dalı işlenmiştir. Motifler turkuaz, vişneçürüğü ve eflatun ile renklendirilmiş, aynı rengin tonları ve vişneçürüğü ile detaylandırılmıştır. Motiflerin bir kısmında kuzu bırakılarak kademeli biçimde boyanmıştır. Kullanılan renklerde yer yer dökülmeler mevcuttur. Altın zeminlerde üç nokta iğne perdahı uygulanmıştır (Görsel 7).

Görsel 7. a. Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda altın zemin üzerine uygulanan bahar dalı ve çift tahrir tekniği bezemeleri. **b.** Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklar desen çizimi.

Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda diğer dört alanın zemini sıvama altınla doldurulmuş olup üç alanın zemini aynı renk altındır. Altın zeminler üzerine üç nokta iğne perdahı yapılmıştır. Soldan sağa doğru sırasıyla birinci alanda siyah ile iki iplik tarzında desen yer almaktadır. İpliğin biri çift tahrir tekniğinde olup motifler siyahla renklendirilmiş, beyaz ve vişneçürüğü ile detaylandırılmıştır. Diğer iplikte yer alan penç motifleri ise açık mavi ve eflatun ile renklendirilip aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Motifler siyahla tahrirli olup göbekleri altın ve iğne perdahlıdır. Sağında yer alan boşluk “S” hatlı ters simetrik biçimde düzenlenerek benzer biçimde bezelidir.

Altta yer alan üçgen biçimdeki boşlukta çarkıfelek tazında düzenlenen desen işlenmiştir. Siyah tek dal üzerinde yer alan penç motifleri eflatun, vişneçürüğü ve siyah ile renklendirilmiş, beyaz ve vişneçürüğü ile detaylandırılmıştır. Sağında yer alan boşluk ise “S” hatlı ters simetrik biçimde düzenlenmiş olup benzer biçimde bezelidir. Motiflerin bir kısmı çift tahrir tekniğinde bir kısmı ise klasik tezhip tekniğinde boyanmıştır. Sağında zemini kâğıt rengi ile bırakılan alanda, çivit mavi ve kırmızı ile çift tahrir tekniğinde “S” hatlı ters simetrik biçimde düzenlenmiş desen yer almaktadır. Hatai grubu motiflerin bir kısmı altın ile detaylandırılmıştır (Görsel 8).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Görsel 8a. Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda uygulanan bezeme, Metropolitan Müzesi. **b.** Tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda yer alan desenlerin çizimi.

Sonuç

Osmanlı sultanlarının bir tür imzası olan tuğralar, Divan-ı Hümayun'dan çıkmış olmaları sebebiyle padişahın buyruğunu ifade eder. Bu sebeple de tezyinatına önem verilmiş, ait olduğu dönemin bezeme üslubu doğrultusunda tezyin edilmiştir. Araştırmada incelenen Kanuni Sultan Süleyman tuğrası Metropolitan Müzesi açık erişimde yer almakta olup araştırmaya ilişkin veriler müze web sayfasından edinilen bilgiler ile sınırlıdır.

Araştırma sonucunda tuğranın tezyinatında en çok çift tahrir tekniği ile Haliç işi tarzı ve Karamemi üslubunda yarı natüralist biçimde çiçek bezemelerinin uygulandığı görülmüştür. Dış beyzede yer alan desende helezonlar orantılı biçimde dolanmaktadır. Kullanılan motifler ve kompozisyon zengin bir işçiliğe sahiptir. İncelenen tuğrada Karamemi üslubunda topraktan çıkmış izlenimi uyandıracak biçimde düzenlenmiş yarı natüralist üsluptaki karantil ve çiçek motifleri, iç beyze ile tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda uygulanmıştır. Bu tarz bezemeler iç beyzenin alt ve üst bölümleri ile tuğ ve zülfeler arasındaki boşluklarda, Sultan Süleyman'a ait diğer birçok tuğrada olduğu gibi Sultan II. Selim, Sultan III. Murad, Sultan III. Mehmed'e ait tuğraların bezemesinde de sıklıkla kullanılmıştır. Bu tarz bezemeler yer yer kâğıt zemini üzerine yer yer ise sıvama altın zemin üzerine renklendirilerek uygulanmıştır.

Bezemde kullanılan renkler değerlendirildiğinde iki renk altının yanı sıra çivit mavi, kırmızı, beyaz, siyah, turkuaz, eflatun, vişneçürüğü ve açık mavinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Motifler aynı rengin tonları, beyaz, kırmızı ve vişneçürüğü ile detaylandırılmıştır. Tuğranın bezemesinde desen en çok "S" hatlı ters simetrik biçimde düzenlenmiş olup sürgit, üç iplik, iki iplik ve çarkıfelek tarzının da uygulandığı anlaşılmıştır. Kullanılan motiflerin çeşitliliği ve zenginliği XVI. yüzyıl klasik bezeme üslubunu yansıtmaktadır. Gerek çift tahrir tekniğinde gerekse iki renk altınla çalışılan hatayı grubu motiflerdeki çeşitlilik dönem sanat zevki ve geldiği seviyeyi günümüze yansıtmaktadır.

Dış beyzede yer alan hatayı grubu motiflerde çift tahrir tekniğinde otuz altı, diğer helezonlar üzerinde ise iki renk altınla çalışılmış otuz bir çeşit motif yer almaktadır (Görsel 9, Görsel 10). Çift tahrir tekniğinde işlenen motifler ayrıntılı incelendiğinde, birbirine benzer biçimde düzenlenmiş olsa da küçük farklılıklarla zengin bir çeşitlilik içerdiği dikkat çekmektedir. Bu, sanatkârının ustalığını ve sanat zevkini günümüze yansıtır. Tezyinatta ayrıca hatayı, peñç, goncagül motiflerinin yanı sıra içerisi bulutu anımsatacak biçimde düzenlenmiş yapraklar, sarılma rumi ve bulut motiflerinin de kullanıldığı görülmüştür. Üç iplik tarzında düzenlenen sarılma rumilerin arasında uygulanan dolantı bulut motifleri desendeki boşluk doluluk dengesini sağlamıştır. Araştırmada incelenen Kanuni Sultan Süleyman tuğrasında uygulanan tezyinat değerlendirildiğinde dönem sernakkaşı Karamemi yahut ekibinden çıkmış olduğu tahmin edilmektedir.

Adres | Address

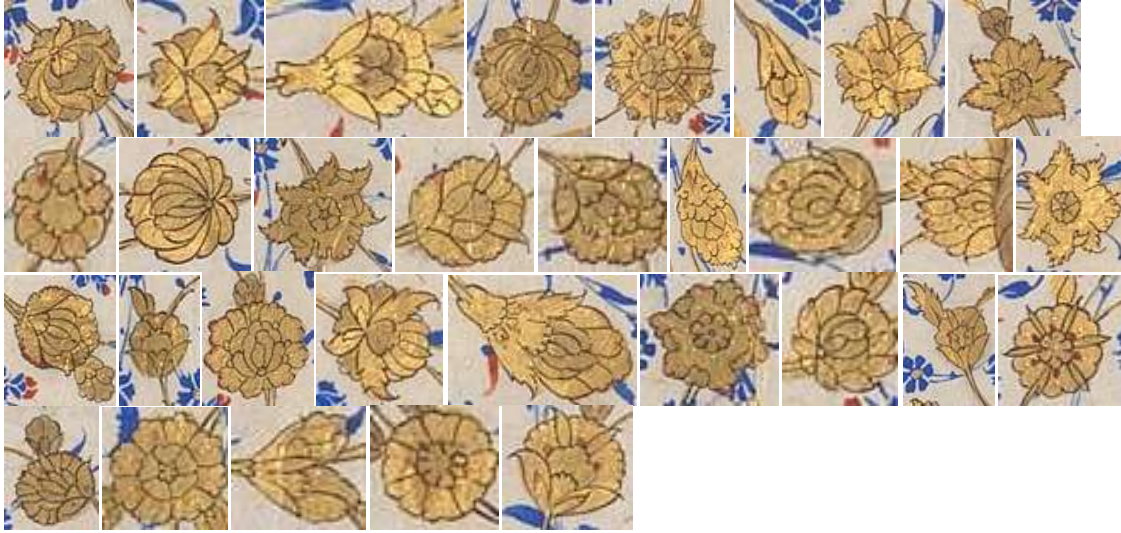
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

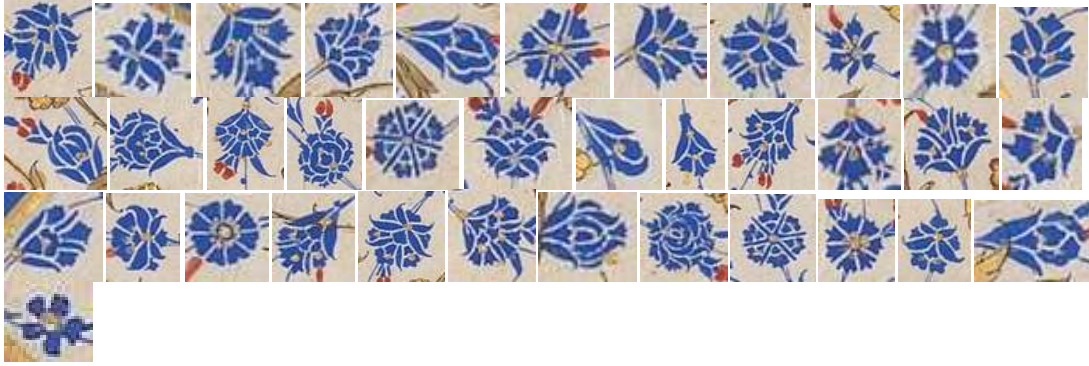
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Derman (2012: 355) tarafından XVI. yüzyıl tuğra bezemelerine örnek olarak Nakkaş Karamemi tarafından yapıldığı tahmin edilen Kanuni Sultan Süleyman'a ait iki tuğranın bezemesi değerlendirilmiştir. Araştırmada incelenen Metropolitan Müzesinde bulunan Kanuni Sultan Süleyman'a ait tuğranın bezemesinde olduğu gibi tuğralar lacivert ile çekilip altınla tahrirlenmiştir. Dış beyze, iç beyze, tuğ ve zülfeler arasındaki boşlukların bir kısmı aharlı kâğıt zemini ile aynı, bir kısmı ise sıvama altınla doldurulmuştur. Bezemede kullanılan renkler, motif grubu ve kompozisyon özelliklerinin yanı sıra bezemede ince işçilik ve fırça hareketleri benzerlik göstermektedir.

Görsel 9. Dış beyzede yer alan hatayi grubu motif örnekleri.

Görsel 10. Dış beyzede uygulanan çift tahrir motif örnekleri.

Kaynakça

- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, (2), s. 368-388.
- Bayramoğlu, F. (1976). Tezhipli ve Padişah Onaylı Fermanlar, *Kültür ve Sanat*, 4, 17-37.
- Berk, S. (1999). *Hattat Mustafa Rakım'da Celi Süliis ve Tuğra Estetiği*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Derman, M.U. (2013). *Murakka'-ı Hâs*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Derman, M.U. (1997). Hat. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Cilt 16, ss.427-437), İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Derman, M.U. (1982). Tuğra'larda Estetik, *İlgi*, 16, (33), s. 16-24.

Adres Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

- Derman, F.Ç. (2012). *Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl*. (Edt.; Ali Rıza Özcan). Hat ve Tezhip Sanatı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.
- Ersoy, A. (1989). 16. Yüzyılın Tezhipli Padişah Tuğraları, *Türkiyemiz*, 9, (58), s.14-27.
- Kuzu, A. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kütükoğlu, S. M. (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.
- Odabaş, H. ve Polat, C. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yazma Eser ve Ferman Süsleme Sanatı*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayını.
- Özdemir, K. (1997). *Osmanlı Arması*, İstanbul: Dönence Basın ve Yayın Hizmetleri.
- Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş.B. (2014). *Türk Sanatında Tezhip*, İstanbul: Yazıgen Yayıncılık.
- Sertoğlu, M. (1975). *Osmanlı Türklerinde Tuğra*. İstanbul: Doğan Kardeş Yayıncılık.
- Tanımdı, Z. (2012). *Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı*. (Edt.; Ali Rıza Özcan). Hat ve Tezhip Sanatı. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını.
- Umur, S. (2011). *Osmanlı Padişah Tuğraları*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1995). Tuğra ve Pençeler İle Ferman ve Buyuruldulara Dair, *Bellekten*, 5, (17-18), s.101-157.

İnternet Kaynakları

- URL. 1. "Tughra (Insignia) of Sultan Süleiman The Magnificent (r.1520-66)", <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/449533>, Erişim Tarihi: 13.04.2022.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124